

Lubuski alians służb mundurowych i cywilnych wobec handlu ludźmi i przestępczości transgranicznej

Handel ludźmi – aspekty ścigania, prewencji oraz udzielania wsparcia jego ofiarom

dr Stana Buchowska

dr Łukasz Wieczorek

Ośrodek Badań Handlu Ludźmi
Uniwersytet Warszawski

Jesionka, 15 lutego 2016 r.

Schemat szkolenia

Moduł I

Różnorodne aspekty zjawiska handlu ludźmi

Moduł II

Aktualna sytuacja w Polsce i w Europie Środkowej i Wschodniej. Polska jako kraj pochodzenia, tranzytu i docelowy dla ofiar handlu ludźmi i pracy przymusowej

Moduł III

Formy handlu ludźmi i pracy przymusowej: profil ofiary i sprawcy handlu ludźmi, rekrutacja ofiar, metody działania sprawców

Moduł IV

Działania oraz inicjatywy na rzecz zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi

Moduł I

Różnorodne aspekty zjawiska handlu ludźmi

Aspekt prawny

*Praca znajduje się pod ochroną Rzeczypospolitej
Polskiej. Państwo sprawuje nadzór nad warunkami
wykonywania pracy*

(art. 24 Konstytucji RP)

*Każdemu zapewnia się wolność wyboru i wykonywania
zawodu oraz wyboru miejsca pracy.*

Wyjątki określa ustawa.

(art. 65 ust. 1 Konstytucji RP)

Handel ludźmi – definicja (art. Art. 115 22 k.k.)

Handlem ludźmi jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

- 1) przemocy lub groźby bezprawnej,
- 2) uprowadzenia,
- 3) podstępu,
- 4) wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,
- 5) nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności,
- 6) udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą

w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka albo w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1-6.

Handel ludźmi jest zbrodnią

Art. 189a kodeksu karnego

§ 1 Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1 podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Ofiara handlu ludźmi – definicja robocza

Ofiara handlu ludźmi – to każda osoba, która w związku z użyciem wobec niej groźby, zastraszania, oszustwa lub innych form przymusu lub podstępny, została wykorzystana do świadczenia usług seksualnych, pornografii, pracy przymusowej, pobrania narządów lub innych form eksploatacji, **niezależnie od tego, czy wyraziła na to zgodę, czy nie.**

Praca przymusowa – definicja

Konwencja Nr 29 MOP dotycząca pracy przymusowej lub obowiązkowej z 1930 r. (Dz. U. z 1959 r., Nr 20, poz. 122.)

Artykuł 2 ust. 1

praca przymusowa lub obowiązkowa oznacza „wszelką pracę lub usługi wymagane od jakiejś osoby pod groźbą jakiejkolwiek kary i do których dana osoba nie zgłosiła się dobrowolnie”.

Artykuł 2 ust. 2

Wyrażenie "praca przymusowa lub obowiązkowa" nie obejmuje:

- a) obowiązkowej służby wojskowej,
- b) pracy lub usług wchodzących w zakres normalnych obowiązków obywatelskich,
- c) pracy lub usług wymaganych w wypadkach siły wyższej (np. wojna, klęska żywiołowa, etc.),
- d) drobne prace na rzecz społeczności lokalnej,
- e) pracy osób skazanych prawomocnym wyrokiem (art. 2 ust. 2).

Niewolnictwo – definicja

Konwencja w sprawie niewolnictwa z 25 września 1926 r.

(Dz. U. z 1930 r., Nr 6, poz. 48)

Art. 1 ust. 1

„Niewolnictwo jest stanem czy położeniem jednostki względem której stosowane jest postępowanie w całości lub w części wynikające z prawa własności”.

Art. 115 § 23. k.k.

„Niewolnictwo jest stanem zależności, w którym człowiek jest traktowany jak przedmiot własności”.

Niewolnictwo jest jedną z form pracy przymusowej

Naruszenie praw pracowniczych

W świetle kodeksu karnego, naruszenie praw pracowniczych, to złośliwe lub uporczywe naruszenie praw pracownika wynikające ze stosunku pracy lub przepisów o ubezpieczeniu społecznym (art. 218 § 1 k.k.).

Różnorodne aspekty zjawiska handlu ludźmi

Handel ludźmi to nie tylko przestępstwo (zbrodnia) ale także poważne naruszenie **praw człowieka**.

Aspekt ekonomiczny i społeczny

Aspekt kryminologiczny

Handel ludźmi jest ściśle związany z **migracją**.

Handel ludźmi ≠ prostytucja

Handel ludźmi i praca przymusowa - najważniejsze fakty -

- Skala zjawiska – 21 mln ofiar
- 19 mln ofiar jest wykorzystywanych przez sektor prywatny
- 2 mln ofiar jest wykorzystywany przez sektor państwowy
- 4,5 mln ofiar pracy przymusowej jest wykorzystywana do świadczenia usług seksualnych
- Ofiary pracy przymusowej wypracowują zysk w wysokości 150 miliardów USD (tylko sektor prywatny)
- Pracownicy cudzoziemscy najczęściej stają się ofiarami pracy przymusowej

Polska jest krajem szczególnym jeśli chodzi o zjawisko handlu ludźmi i pracy przymusowej

3 w 1

Polska jako kraj pochodzenia ofiar handlu ludźmi

Polska jako **kraj tranzytu** (aspekty geopolityczne)

Polska jako kraj docelowy

Formy handlu ludźmi

- Praca przymusowa
- Eksploatacja seksualna
- Niewolnictwo domowe
- Zmuszanie do popełniania przestępstw
- Zmuszanie do wyłudzenia kredytów i świadczeń socjalnych
- Zmuszanie do żebrania
- Handel dziećmi
- Handel narządami
- Przymusowy udział w konfliktach zbrojnych (np. Afryka)

Praca przymusowa

definicja

Konwencja Nr 29 MOP dotycząca pracy przymusowej lub obowiązkowej z 1930 r.
(Dz. U. z 1959 r., Nr 20, poz. 122.)

Artykuł 2 ust. 1

praca przymusowa lub obowiązkowa oznacza „wszelką pracę lub usługi wymagane od jakiejś osoby pod groźbą jakiejkolwiek kary i do których dana osoba nie zgłosiła się dobrowolnie”.

Artykuł 2 ust. 2

Wyrażenie "praca przymusowa lub obowiązkowa" nie obejmuje:

- a) obowiązkowej służby wojskowej,
- b) pracy lub usług wchodzących w zakres normalnych obowiązków obywatelskich,
- c) pracy lub usług wymaganych w wypadkach siły wyższej (np. wojna, klęska żywiołowa, etc.),
- d) drobne prace na rzecz społeczności lokalnej,
- e) pracy osób skazanych prawomocnym wyrokiem.

Profil ofiary handlu ludźmi

Zmienna	Ofiary handlu ludźmi (wyk. seks.)	Ofiary pracy przymusowej
Wiek	Ludzie młodzi	Bez znaczenia
Płeć	Dominują kobiety	Trudno powiedzieć, czasami przewaga mężczyzn
Kraj pochodzenia	Raczej cudzoziemki	Przede wszystkim cudzoziemcy
Wykształcenie	Słabo wykształceni	Słabo wykształceni
Kompetencje społ.	bezzadni życiowo	bezzadni życiowo
Status społ.-ekonom.	Bezrobotne, z trudnymi relacjami rodzinnymi, narażone na wykluczenie, samotne matki	Bezrobotni, biedni, zdesperowani
Znajomość języka kraju docelowego	„jakaś”	Słaba lub wcale

Profil sprawcy handlu ludźmi

1. Wiek – nie ma znaczenia
2. Dobrze wykształceni
3. Bardzo dobrze zorganizowani
4. Sprawcy są co do zasady tej samej narodowości co ofiary

Rekrutacja ofiar handlu ludźmi

KTO/GDZIE?

1. Pośrednik
2. Agencja pracy tymczasowej
3. Krewni i znajomi
4. Zorganizowane grupy przestępcze
5. Giełda pracy (birże)

JAK?

1. Lover-boy
2. Leasing pracowniczy (praca tymczasowa)
3. Ogłoszenia w prasie, radio etc.
4. Informacje od krewnych i znajomych
5. Porwania
6. Szantaż

Metody działania sprawców

1. Oszustwo

- a) co do warunków pracy i płacy
- b) rodzaju pracy

2. Dług

- a) fikcyjny
- b) faktyczny

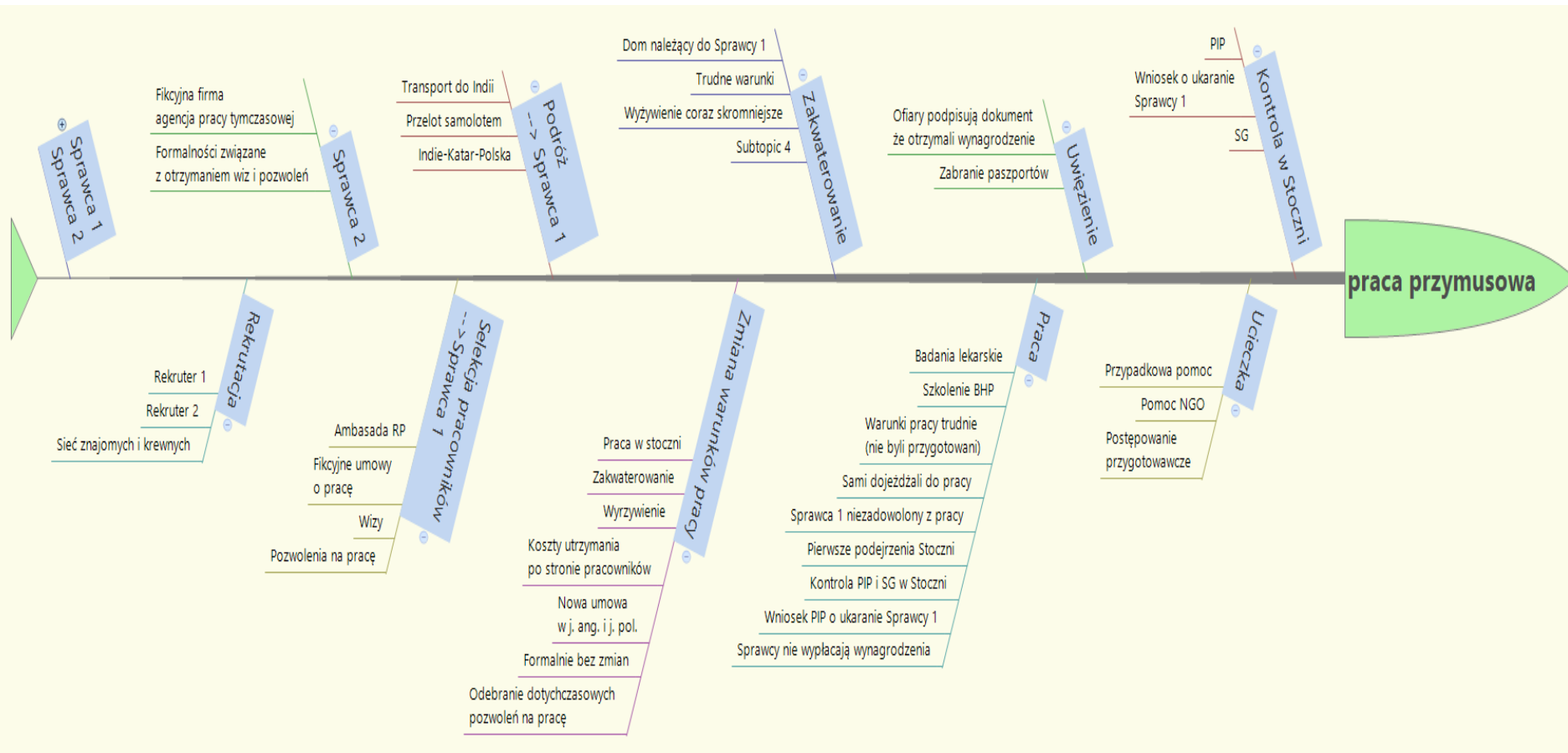
3. Przemoc

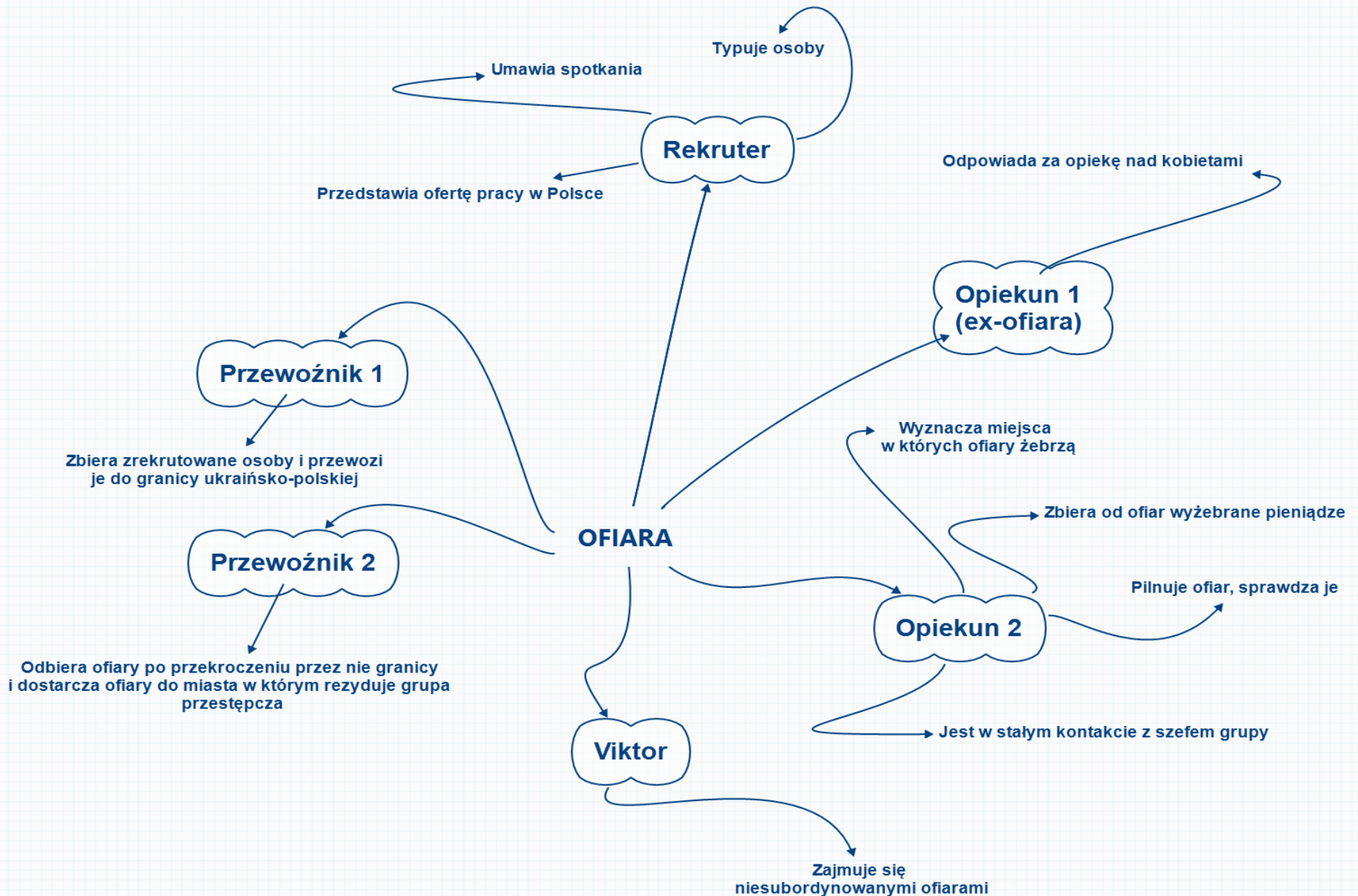
- a) psychiczna
- b) fizyczna

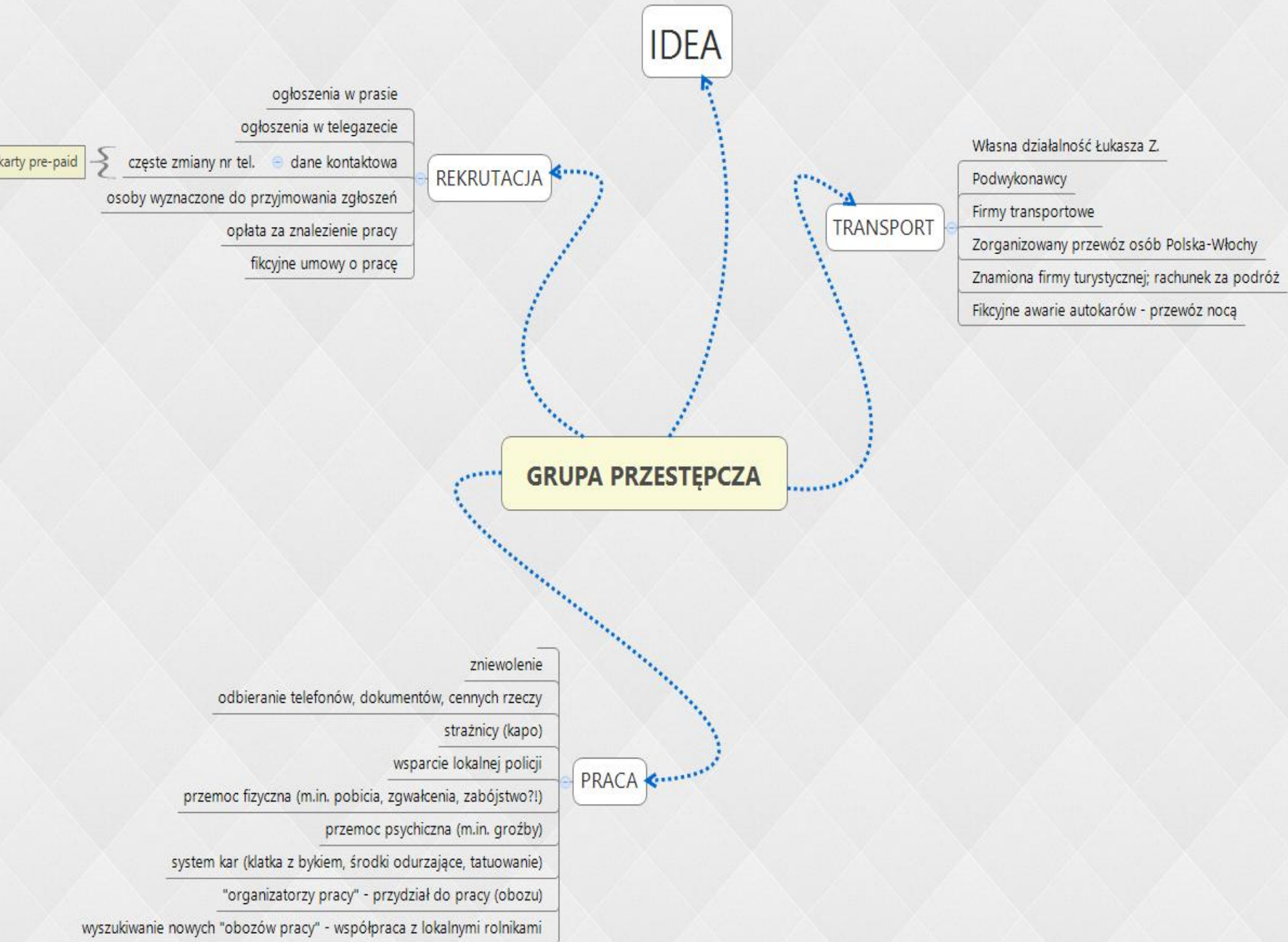
4. Sprawowanie kontroli nad pracownikiem

5. Postępujące wykorzystywanie

Studium przypadku

Sektory gospodarki a ofiary handlu ludźmi i pracy przymusowej

- Sektor usług seksualnych
- Sektory gospodarki korzystające z taniej siły roboczej i słabo wykwalifikowanych pracowników
- Prace sezonowe
- Małe fabryki i warsztaty
- Tzw. szara strefa
- W Polsce:
 - tzw. seks-biznes
 - rolnictwo
 - włókiennictwo
 - budownictwo
 - przetwórstwo rolno-spożywcze
 - tzw. pomoc domowa

Identyfikowanie ofiary handlu ludźmi nie jest łatwe, ponieważ:

- ofiary mają ograniczony kontakt z otoczeniem zewnętrznym
- ofiary są zastraszone
- ofiary mogą obawiać się kontaktu z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości
- status prawny ofiary w kraju docelowym może być nieuregulowany
- ofiary nie znają języka kraju docelowego lub innego języka obcego

Ale także dlatego, że:

- ciągle niewiele wiemy o tym zjawisku
- społeczna świadomość istnienia tego zjawiska jest ograniczona
- przyzwolenie na wykorzystywanie „innych” czy „słabszych”

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi – [Kwestionariusz OBHL](#)

System eliminowania handlu ludźmi w Polsce składa się z trzech elementów:

1. Przepisów prawa
2. Polityki państwa
3. Instytucji i organizacji

Krajowy plan działań przeciwko handlowi ludźmi na lata 2013-2015

- Wyznacza obszary działań, które państwo powinno podejmować w zakresie eliminowania handlu ludźmi.
- Celami Planu Działań są
 - Upowszechnienie wiedzy nt. handlu ludźmi
 - Wzmocnienie potencjału organizacji niosących pomoc ofiarom handlu ludźmi
 - Podniesienie kwalifikacji osób zajmujących się tym zjawiskiem
 - Pogłębienie wiedzy nt. handlu ludźmi
 - Wzmocnienie współpracy międzynarodowej
- Jest opracowywany przez **Międzyresortowy Zespół do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi**
- Krajowy Plan Działań składa się z 3 części:
 - 1) działania prewencyjne, badania zjawiska;
 - 2) poprawa skuteczności działań;
 - 3) wsparcie i ochrona ofiar.

Instytucje państwowe

1. Międzyresortowy Zespół do Spraw Zwalczenia i Zapobiegania Handlu Ludźmi
 - Grupa robocza
2. MSW – Zespół do Spraw Handlu Ludźmi
3. Wojewódzkie Zespoły Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi
4. Prokuratura
5. Straż Graniczna
6. Policja
7. Państwowa Inspekcja Pracy
8. Ośrodki interwencji kryzysowej

Co robią organizacje pozarządowe zajmujące się pomocą ofiarą handlu ludźmi i pracy przymusowej?

1. Działania informacyjne i lobbing

2. Działania prewencyjne i edukacyjne

3. Działania na rzecz wsparcia dla ofiar handlu ludźmi

**Ogólnopolska Sieć Organizacji Pozarządowych Przeciwko
Handlowi Ludźmi**

Ogólnopolska Sieć Organizacji Pozarządowych Przeciwko Handlowi Ludźmi

- Idea
- Zadania
- Partnerzy

Organizacje pozarządowe

DO KOGO PO POMOC

<p>Fundacja La Strada (Warszawa) tel. zaufania (22) 628 99 99 http://strada.org.pl</p>	<p>Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć (Kraków) Tel. 12 633 72 23 http://www.pomocprawna.org/</p>
<p>Stowarzyszenie PoMOC (Katowice) tel. (32) 255-38-69 http://www.po-moc.pl</p>	<p>Stowarzyszenie Edukacji Społecznej i Prawnej “Ius et Ratio” (Szczecin) ul. Narutowicza 17a pok. 02 (budynek Wydziału Prawa i Administracji US) http://www.iusetratio.pl/</p>
<p>Fundacja Dzieci Niczyje (Warszawa) tel. 22 616 02 68 http://fdn.pl</p>	<p>Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (Warszawa) Tel. 22 621 51 65 http://interwencjaprawna.pl/</p>

Organizacje międzynarodowe

Międzynarodowa Organizacja Pracy

(ILO) – SAP-FL, Genewa

Organizacja Narodów Zjednoczonych

(ONZ) – UNODC, Wiedeń

Organization for Security and Co-operation in Europe

(OSCE/OBWE), Wiedeń/Warszawa

Europol, Haga

Frontex, Warszawa

Eurojust, Haga

Dziękujemy za uwagę

stanabuchowska@gmail.com

lukasz.wieczorek@uw.edu.pl